

Szóbeli tan – Rabbينikus irodalom

Válogatott fejezetek a Misnából

5. Sabbat 7,2: halákha és bibliai exegézis

Biró Tamás

birot@or-zse.hu, <http://birot.web.elte.hu/>

2022. március 8. és 22.

Praktikus dolgok (ismétlés)

- A kurzus honlapja: <http://birot.web.elte.hu/courses/2022-Misna/>

Kérdés az előző heti előadással kapcsolatban?

<http://birot.web.elte.hu/Misna> (a félév végéig)

- Sillabusz: <http://birot.web.elte.hu/courses/2022-Misna/Misna-2022.pdf>

- Biró Tamás: birot@or-zse.hu , birot@birot.hu

<http://birot.web.elte.hu/>, <http://www.birot.hu/>

- Fogadóóra: emailes egyeztetés alapján.

- Pótlás, ha elmaradna óra?

Praktikus dolgok (ismétlés)

- A kurzus kódja: KT-103
- A kurzus kreditértéke: 4 kredit (azaz $4 \times 30 = 120$ munkaóra)
- A kurzus időpontja: Kedd 10:15 – 11:45, Teams
- Kurzusleírás: <http://birot.web.elte.hu/courses/2022-Misna/Misna-2022.pdf>.

A jegyszerzés módja (ismétlés)

Pedagógiai cél: folyamatos munka + a jegy többféle elemből álljon össze, ne csak egyetlen teljesítménytől függjön.

- Max. 4×10 pont: az egyes feladatokkal a félév során.
Aki többet ad be, annak a legjobb négy alkalom számít be a jegybe.
- Max. 30 pont: *take-home* vizsga során.
- Max. 30 pont: szemináriumi dolgozattal (ld. az előző dián).
- Nem kap félév végi aláírást az,
aki legalább két alkalommal nem adott be feladatot a félév során.
- Max. 100 pont. Az elégséges alsó ponthatára 50 pont.
A jeles alsó ponthatára 85 pont.

Beadandó/beadható feladatok

Első beadandó / beadható feladat

- Olvassa el az Encyclopaedia Judaica következő szócikkét:
Daniel Sperber: Synagogue, The Great. In Michael Berenbaum and Fred Skolnik (eds.), *Encyclopaedia Judaica*, 2nd ed., vol. 19, Macmillan Reference USA, 2007, pp. 383–385.
[http://birot.web.elte.hu/courses/2022-Misna/readings/Synagogue The Great.pdf](http://birot.web.elte.hu/courses/2022-Misna/readings/Synagogue%20The%20Great.pdf).
- Írjon egy kb. 1,5 – 2 oldal terjedelmű essét arról, amelynek tézise a következő:
a *Nagy Gyülekezet (Kneszet ha-gedola)* történelmileg létezett.
- Az esszé terjedelmének kb. 40%-ban érveljen a tézis *mellett*. Majd a terjedelem kb. 40%-ban érveljen a tézis *ellen*. Végül foglaljon állást: mely érveket tekinti erősebbnek? Tud határozottan dönteni? Vagy csak valószínűbb az egyik álláspont?
- Használja a következő szavakat, kifejezéseket: *történelmileg hiteles / nem hiteles / megbízható / nem megbízható forrás; émikus, étikus; elfogult; kronológia*.
- Határidő: 2022. február 28. (hétfő), 23:59. Beadás: emailben, pdf formátumban.

Második beadandó / beadható feladat

- Írjon egy 1 – 2 oldalas esszét a következő címmel:

A rabbinikus osztály értékrendje a tannaitikus korban Avot traktátusa alapján

- Olvassa el a Misna Avot traktátusát (de annak legalább három fejezetét) eredetiben vagy tetszőleges fordításban (pl. egy imakönyvben, a szombat délutáni ima után). (Elérhető pl. itt: <https://tfilin.hu/wp-content/uploads/Samuel-imaja-heber-magyar-imakonyv.pdf>.)
- Állítson fel egy tézist arra vonatkozóan, hogy mely néhány érték a legfontosabb (nincs egyetlen jó megoldás; különböző hallgatók mást és mást fognak kiemelni).
- Támassza alá ezt a tézis forrásokkal (és esetleg a tézisnek ellentmondó forrásokkal) a Misna Avotból. Az érvelése főleg saját szövegét tartalmazza: a forrásokból csak a legfontosabbakat idézze, a többire csak hivatkozzon (bízva az olvasóra, hogy utánanéz).
- *Ebben* az esszében lehetséges, de nem szükséges másodlagos irodalmat felhasználni.
- Határidő: **2022. március 21. (hétfő)**, 23:59. Beadás: emailben, pdf formátumban.

Moed rend, sabbat traktátus

A Misna szerkezete

- Hat rend (*szeder*, סֵדֶר)

1. *Zeraim* ('magvak')

2. *Moed* ('ünnep, idő')

3. *Nasim* ('nők')

4. *Nezikin* ('károk')

5. *Kodasim* ('szentségek')

6. *Tohorot* ('tisztaság[ok]')

- 63 traktátus (*maszekhet / maszekhta*, מַסְכֶּת / מַסְכְּתָא)

- 525 fejezet
(*perek*, פֶּרֶק)

- 4224 misna מִשְׁנָה
(kisbetűvel!)

Minden héten kb. 1 fejezetet olvasunk a szövegolvasásokon

Múlt héten:

Zeraim rend > *Pea* traktátus > 1. fejezet

Ezen a héten:

Moed rend > *Sabbat* traktátus > 1. és 7. fejezet

FACTSHEET:

Moed rend

- Rend (*szeder*): *Moed* ('ünnep, kijelölt idő', a Misna 2. rendje)
- Traktátus (*maszekhet*): 12 traktátus
Sabbat, Eruvin,
Pesaḥim, Sekalim, Joma, Szukka, Béca, Ros hasana,
Taanit, Megilla, Moed katan, Hagiga.
- Fejezetek száma: 88 fejezet
- Fő téma: ünnepek
(szombat, tórai ünnepek, egyéb ünnepek és félünnepek)
- Tórai forrás, alapszöveg, háttér: lásd az egyes traktátusoknál.

FACTSHEET:

Sabbat traktátus

- Rend (*szeder*): *Moed* ('ünnep, kijelölt idő', a Misna 2. rendje)
- Traktátus (*maszekhet*): *Sabbat* (a renden belül az 1. traktátus)
- Fejezetek száma: 24
- Fő téma: A szombaton tiltott tevékenységek
- Tórai forrás: „Hajszál”: Exodus 35.
- Érdekesség: Fejezetek számát tekintve, *Kelim* után a Misna második leghosszabb traktátusa. Lapok számát tekintve *Baba Batra* után a Babilóniai Talmud második leghosszabb traktátusa.

Misna *Sabbat* 1. fejezet

<http://birot.web.elte.hu/courses/2022-Misna/readings/Sabb-Blackman.pdf>

- Irodalmi elemzés: figyeljük meg a szerkezetet!
  - 1,1: jellegzetes nyitó misna
(retorikai nyitás, a téma felvezetése, a négyes szám)
  - Tematikus elrendezés
(időrendben: péntek délután → gyertyagyújtás → tilalmak, stb.)
  - Mnemotechnikai szerkesztési elvek
(pl. misnák Bét Hillel – Bét Sammaj vitáiról)

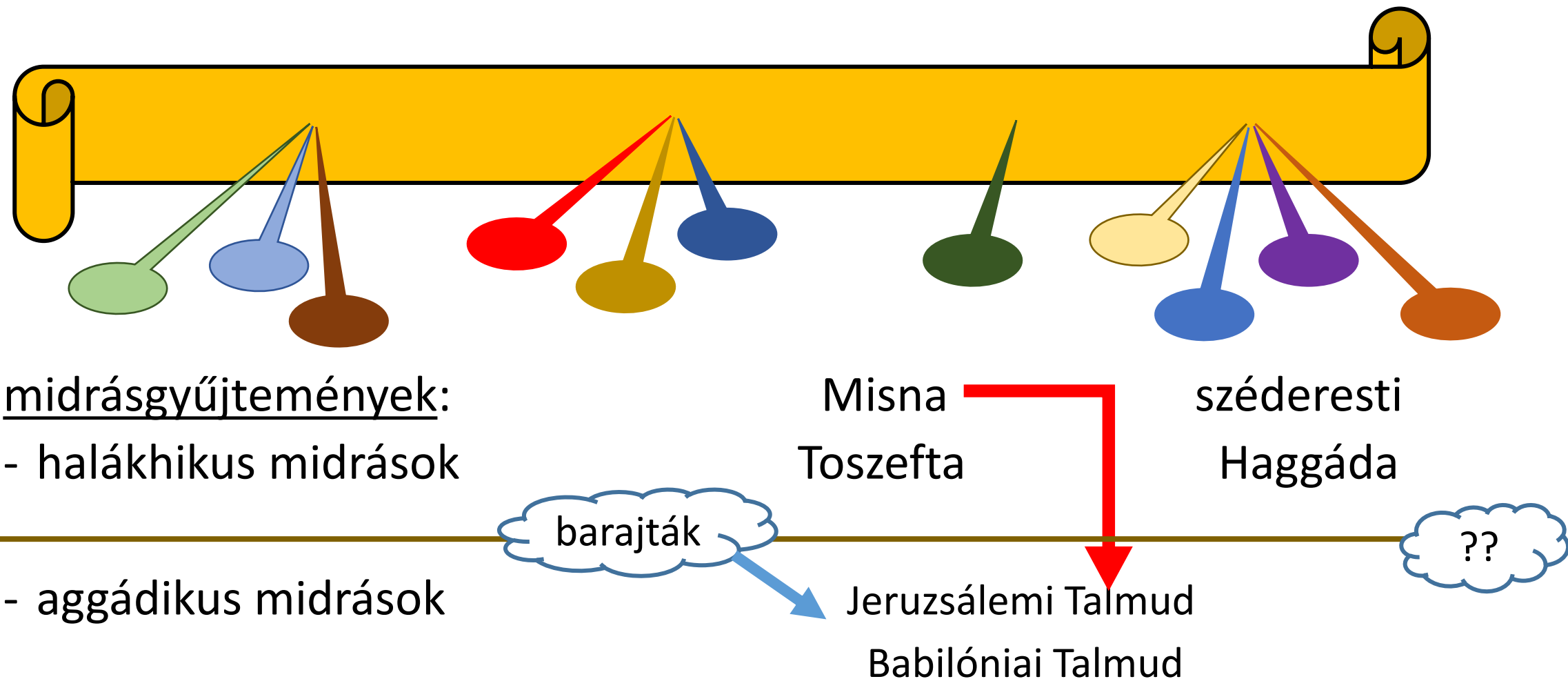
Misna Hagiga 1:8

A Moed egyik legrövidebb traktátusa (3 fejezet).
A három zárándokünnep áldozataival, valamint
sok további témával is foglalkozik.

היתר נדרים פורחין באוויר, ואין להן על מה שיסמוכו. הלכות **שבת** חגיגות ומעילות כהררים תלויים בשערה, מקרא מועט והלכות מרובות. הדינין והעבודות, הטהרות והטומאות, והעריות יש להן על מה שיסמוכו. והן הן גופי תורה.

A fogadalmak feloldása (*heter nedarim*) a levegőben szálldosnak, és nincs mire támaszkodniuk. A **szombat**, az ünnepi áldozatok (*hagigot*) és a szent célra felajánlott javakból történő lopás (*meilot*) törvényei olyanok, mint egy hajszálon függő hegy: kevés a szentírási [alapjuk], de számosak a törvénye[i]k. A [polgári és büntető] törvények, a szentélybeli áldozatok, a tisztaság és tisztátalanság, valamint a tiltott szexuális kapcsolatok törvényei: ezeknek van mire támaszkodniuk. De mind-mind a Tóra lényegét jelentik.

Bibliaértelmezés, hagyománycsomagok, rabbini művek (*Misna, midrásgyűjtemények, Haggáda*)

Forrásokat lásd bővebben itt:

<http://birot.web.elte.hu/courses/2022-Misna/Sabbat.pdf>

39 főmunka: *honnan?*

- Explicit tórai előírások (tiltó **micvák**):

מצווה *micva* (jid. *micve*) = parancsolat

- Exodus (2Mózes) 20, stb: „a hetedik napon... semmiféle munkát ne végezz...”
- Exodus 35, 3: „lakóhelyeteken sehol se gyújtsatok tüzet szombaton.”

- Tórai utalások:

Lehet az *aggáda* (előírás a vándorlás idejére) a *halákha* forrása?

- Exodus 16: „...voltak, akik kimentek a hetedik napon [mannát szedni]...
Örökkévaló Mózesnek: ... senki se mozduljon ki a helyéről...”
- Numeri (4Mózes) 15: „... rajtakaptak egy embert, aki fát szedett szombat napján...
az Örökkévaló Mózesnek: kövezzék meg őt az egész közösség...”

- Prófétai utalások:

Id. következő oldalon.

- Exodus 35. rabbinikus értelmezése:

Id. következő oldalon.

39 főmunka: *honnan?*

- Explicit tórai előírások (tiltó **micvák**):

Id. előző oldalon.

- Tórai utalások:

Id. előző oldalon.

- Prófétai utalások, például:

Lehet-e nem tórai szöveg a *halákha* forrása?

- Amosz 8, 5: „Mert így beszéltek: mikor múlik el ... a szombat, hogy gabonával kereskedjünk...” → szombaton tilos kereskedni?
- Jesaja 58, 13-14: „Ha nem jársz kedvteléseid után szombaton, a szent napomon, és a szombatot élvezetnek hívod... és nem tárgyalysz ügyeidről...”

→ Rabbinikus értelmezés: innen tanulhatjuk ki, hogy már a prófétai korban léteztek a korai „rabbik” által hozott rabbinikus rendeletek, pl. a szombati kereskedelem tilalma.

- *Aszmahta* (‘[csak támogatás]’): tórai vagy bibliai versre „támaszkodó” szokás.
- Exodus 35. rabbinikus értelmezése:

Id. következő oldalon.

Exod 20, 8–11

ז זְכוֹר אֶת-יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ: ח שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד
וַעֲשִׂיתָ כָּל-מְלָאכָתְךָ: ט וַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבָּת לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ
לֹא-תַעֲשֶׂה כָל-מְלָאכָה אַתָּה | וּבִנְךָ וּבִתְּךָ עֲבָדְךָ וַאֲמָתְךָ
וּבְהֶמְתְּךָ וְגִרְךָ אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֶיךָ:

4.

8. **Megemlékezzél a szombatnapról,** hogy megszenteljed azt.
9. Hat napon át munkálkodjál, és végezd minden dolgodat;
10. De a hetedik nap az Úrnak a te Istenednek szombatja: semmi dolgot se tégy azon se magad, se fiad, se leányod, se szolgád, se szolgálóleányod, se barmod, se jövevényed, a ki a te kapuidon belől van;
11. Mert hat napon teremte az Úr az eget és a földet, a tengert és mindent, a mi azokban van, a hetedik napon pedig megnyugovék. Azért megáldá az Úr a szombat napját, és megszentelé azt.

NB: a Tízparancsolat
zsidó beosztása eltér a
keresztény beosztástól!

6.	1.
7.	2.
8.	3.
9.	4.
10.	5.

Deut 5, 12–15

יֵא שְׁמֹר אֶת-יוֹם הַשַּׁבָּת לְקִדְּשׁוֹ כְּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:
יִב שְׁשַׁת יָמִים תַּעֲבֹד וְעָשִׂיתָ כָּל-מְלָאכָתְךָ: יָג וְיוֹם הַשְּׁבִיעִי
שַׁבָּת לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא תַעֲשֶׂה כָּל-מְלָאכָה אַתָּה וּבִנְךָ וּבִתְךָ
וְעַבְדְּךָ וְאִמָּתְךָ וְשׁוֹרְךָ וַחֲמֹרְךָ וְכָל-בְּהֶמְתְּךָ וְגֵרְךָ
אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֶיךָ לְמַעַן יָנוּחַ עַבְדְּךָ וְאִמָּתְךָ כָּמוֹךָ:

12. **Vigyázz a szombatnak napjára**, hogy megszenteld azt, a miképen megparancsolta néked az Úr, a te Istened. 13. Hat napon át munkálkodjál, és végezd minden dolgodat. 14. De a hetedik nap az Úrnak, a te Istenednek szombatja: semmi dolgot se tégy azon, se magad, se fiad, se leányod, se szolgád, se szolgálóleányod, se ökröd, se szamarad, és semminémű barmod, se jövevényed, a ki a te kapuidon belől van, hogy megnyugodjék a te szolgád és szolgálóleányod, mint te magad; 15. És megemlékezzél róla, hogy szolga voltál Égyiptom földén, és kihozott onnan téged az Úr, a te Istened erős kézzel és kinyújtott karral. Azért parancsolta néked az Úr, a te Istened, hogy a szombat napját megtartsad.

Exodus 31, 12–17

12. Azután szóla az Úr Mózesnek, mondván: 13. Te szólj az Izráel fiainak, mondván: Az én szombatimat bizony megtartsátok; mert **jel az én közöttem és ti köztetek** nemzetségről nemzetségre, hogy megtudjátok, hogy én vagyok az Úr, a ki titeket megszentellek. 14. Megtartsátok azért a szombatot; mert szent az ti néktek. **Aki azt megrontja, halállal lakoljon.** Mert valaki munkát végez azon, **annak lelke írtassék ki az ő népe közül.** 15. Hat napon munkálkodjanak, a hetedik nap pedig a nyugalomnak szombatja az Úrnak szentelt nap: valaki szombatnapon munkálkodik, **megöletessék.** 16. Megtartsák azért az Izráel fiai a szombatot, megszentelvén a szombatot nemzetségről nemzetségre, örök szövetségül. 17. Legyen közöttem és az Izráel fiai között örök jel ez; mert hat napon teremttette az Úr a mennyet és a földet, hetednapon pedig megszűnt és megnyugodott.

Exod 35

¹ Azután összegyűjtötte Mózes Izráel fiainak egész közösségét, és ezt mondta nekik: Ezek azok az igék, amelyekről azt parancsolta az ÚR, hogy meg kell tennetek:

² Hat napon át végezzétek munkátokat, de a hetedik napot tartsátok szentnek, az ÚRnak szentelt nyugalom nagy napja legyen az! Meg kell hálnia mindenkinek, aki munkát végez ezen a napon! ³ Lakóhelyeteken se gyűjtsatok tüzet szombaton!

⁴ Azután ezt mondta Mózes Izráel fiai egész közösségének: Ezt parancsolta az ÚR:

⁵ Gyűjtsetek felajánlást magatok között az ÚRnak! Mindenki, akit arra indít a szíve, hozzon adományokat az ÚRnak: aranyat, ezüstöt és rezet, ⁶ kék és piros bíbort, karmazsin fonalat és lenfonalat, kecskeszőrt, ⁷ vörösre festett kosbőrt, delfinbőrt és akáciafát, ⁸ lámpaolajat, balzsamot a felkenéshez való olajhoz és a jó illatú illatáldozathoz, ⁹ és ónixköveket és berakásra való drágaköveket az éfódhoz és hósenhez. ¹⁰ Aki csak hozzáértő ember közöttetek, jöjjön ide, és készítse el mindazt, amit megparancsolt az ÚR: ¹¹ a hajlékot, annak sátoztetejét és takaróját, kapcsait, deszkáit, reteszeit, oszlopait és talpait, (...)

Misna *Sabbat* 7. fejezet (7:2, majd 7:1)

<http://birot.web.elte.hu/courses/2022-Misna/readings/Sabb-Blackman.pdf>

Misna, Sabbath 7:2

אבות מלאכות ארבעים חסר אחת הזורע והחורש והקוצר והמעמר הדש והזורה הבורר הטוחן והמרקד והלש והאופה הגוזז את הצמר המלבנו והמנפצו והצובעו והטווה והמיסך והעושה שתי בתי גירין והאורג שני חוטין והפוצע ב' חוטין הקושר והמתיר והתופר שתי תפירות הקורע ע"מ לתפור שתי תפירות הצד צבי השוחטו והמפשיטו המולחו והמעבד את עורו והמוחקו והמחתכו הכותב שתי אותיות והמוחק על מנת לכתוב שתי אותיות הבונה והסותר המכבה והמבעיר המכה בפטיש המוציא מרשות לרשות הרי אלו אבות מלאכות ארבעים חסר אחת:

A tiltott munkatípusok száma negyven mínusz egy. [A tiltott munka]: vetés, szántás, aratás, kévekötés, cséplés, rostálás, válogatás, őrlés, szitálás, dagasztás, sütés, gyapjúnyírás, fehérítés, fésülés, festés, fonás, szövés, és aki két hurkot köt, aki két fonalat egybefon, aki két fonalat elválaszt egymástól. És aki csomót köt, aki csomót old, aki két öltést varr. Aki eltépi a fonalat, hogy két öltést varrjon. Aki szarvasra vadászik, aki levágja, aki megnyúzza, aki besózza, aki a bőrt feldolgozza, aki a bőrt kisimítja és aki feldarabolja. Aki két betűt ír. Aki radíroz, hogy helyébe két betűt írjon. Aki épít, aki lebont, aki kioltja a tüzet, aki tüzet gyújt, aki kalapál. Aki az egyik lakó területről (héb. *resut*) átvisz valamit a másikba. Ezek a fő tiltott munkatípusok, (héb. *ávoť meláché*) egy híján negyven.

(Ford. Uri Asaf, <http://www.szombat.org/hagyomany-tortenelem/misna-magyarul-sabat-7>, 2017)

39 főmunka

- **A kenyérfélesztés lépései:** 1. vetés, 2. szántás, 3. aratás, 4. begyűjtés, 5. cséplés, 6. kipergetés, 7. válogatás, 8. őrlés, 9. szitálás, 10. tészta készítése, 11. sütés.
- **A vászon készítésének a lépései:** 12. gyapjú nyírása az állatról, 13. fehérítés, 14. tilolás, 15. színezés, 16. sodrás, 17. a fonal felhelyezése a szövőszékre, 18. a szálak keresztezése, 19. szövés, 20. a fonal elvágása, 21. csomózás, 22. csomó kioldása, 23. vásznak összekötözése, 24. szétszakítása.
- **A pergamen elkészítéséhez és az íráshoz vezető munkafolyamatok:** 25. vadászat, 26. állat levágása, 27. a bőr lenyúzása, 28. a bőr kikészítése (cserzése...), 29. a bőr simítása, 30. vágás helyének a bejelölése, 31. vágás, 32. írás, 33. írás kitörlése.
- **Továbbá:** 34. építés, 35. rombolás/bontás, 36. tűzgyújtás, 37. tűz eloltása, 38. „[utolsó] kalapácsütés”, 39. kivitel közterületre és cipelés közterületen.

39 MELACHOS TABLE

Ch חורש Chores Plowing	Zo זורע Zoreah Sowing	Ko קוצר Kotzair Reaping	Mm מעמר M'amair Gathering	Du דש Dush Threshing	Zr זורח Zoreh Winnowing		Mv מבעיר Ma'avir Kindling	Mc מכבה Mechabeh Extinguishing
Bo בורר Borer Sorting	To טוחן Tochain Grinding	Mi מרקד Miraked Sifting	Lu לש Lush Kneading	Of אופה Ofeh Baking			Kt כותב Kotav Writing two letters	Mk מוחק Mochaik Erasing two letters
Go גוזז Gozez Shearing	Me מלבן Melabain Whitening	Mn מנפץ Menafetz Disentangling	Tz צובע Tzovayah Dyeing	Tv טווה Toveh Spinning	Ma מס Maisach Mounting warp	OB עשיית בתי נירון Oseh Beit Batai Neirin Preparing to Weave		Ha הוצא Hotza'ah Carrying
Or אורג Oraig Weaving	Po פוצע Potzai'ah Separating threads	Ko קושר Koshair Tying a knot	Mr מתיר Matir Untying a knot	Mt מחתך Mechateich Cutting	Tf תופר Tofair Sewing	Kr קורע Ko'reah Tearing		MP מכה בפטיש Makeh B'Patish Striking the final blow
Td צד Tzud Trapping	Sc שוחט Shochet Slaughtering	Mf מפשיט Mafshit Skinning	Mb מעבד M'abaid Salting	Mi ממחק Memacheik Smoothing	Mh משרטט Mesharteit Tracing lines		Bn בונה Boneh Building	So סותר Soiser Demolishing

Négy fajta terület   רשות   *resut*

- Közterület

רשות הרבים

resut ha-rabim

- Magánterület

רשות היחיד

resut ha-jahid

- „Szabad hely”

מקום פטור

makom patur

- Karmelit

כרמלית

karmelit

https://he.wikipedia.org/wiki/%D7%A8%D7%A9%D7%95%D7%99%D7%95%D7%AA_%D7%A8%D7%A9%D7%95%D7%99%D7%95%D7%AA#/media/File:%D7%A8%D7%A9%D7%95%D7%99%D7%95%D7%AA.jpg

A szombati munkatiltalom: általános elvek

- Tórailag tiltott *melakha*:

„ *alkotás folyamata* ”

- a tevékenységnek van pozitív (nem romboló) célja, eredménye
(pl. gyapjúnyírás → lenyírt gyapjú, írás törlése → újra írható pergamen, szakítás → újra összevarrható textildarabok, tűzoltás → szén)
- van kavana כוונה 'intenció, szándék, tudatosság'
- פסיק רישא *pszik résa* 'a [csirke] fej elfordítása, elcsavarása'
olyan tevékenység, ami szükségszerűen az adott eredményre vezet, az abba a kategóriába sorolandó (pl. a csirke fejének elfordítása = állat levágása).

39 főmunka

- Exodus (2Mózes) 35. fejezet rabbinikus értelmezése:

Azért szerepel a pusztai szentély építése a szombati munkatiltalom után, mert a szentély építéséhez (és üzemeltetéséhez) kapcsolódó tevékenységek tiltottak.

- 39 *av melakha* + mindegyikhez *toldot*

+ általános elvek: pl. csak szándékosan, cél érdekében.

Bővebben lásd a kiegészítő anyagban:

<http://birot.web.elte.hu/courses/2022-Misna/Sabbat.pdf>

https://www.ou.org/holidays/shabbat/the_concept_of_melachah/

- הלכה למשה מסיני *Halakha le-Mose mi-Szinaj*

- Amire vonatkozóan nincs utalás sem a Tórában, nem vezethető le a Tórából az exegetikai szabályokkal (*middot*: lásd később), se nem logikai úton.
- Például: *siur*-ok (minimális, maximális mértékek), pl. a *szukka* méretei.

- Rabbinikus rendeletek és „kerítések”

- Svut: további tilalmak, pl. a szombati kereskedelem tilalma.
- A tórai tilalmak betartását elősegítő rabbinikus tilalmak: pl. *mukce*.

Rabbinikus előírás például a szombat déli *kiddus* is.

A szombati munkatilalom

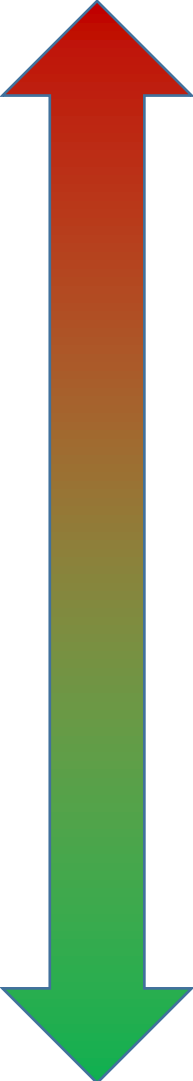
Tórailag tiltott tevékenységek:

-
- Szentélybeli tiltott tevékenység
  - 39 av melakha (főmunka, ősmunka, prototípus; ל"ט מלאכות, אבות מלאכה)
  - Toledet (תולדת) származtatott tiltott tevékenység (jellegében hasonló / céljában hasonló)
- + *Rabbinikusan tiltott* hasonló tevékenységek

További rabbinikus tilalmak (*svut* שבות):

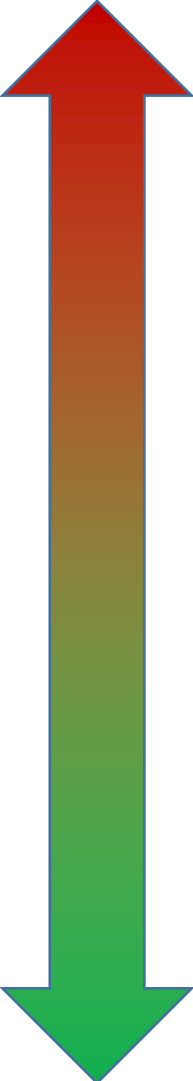
- szombat szentségével összeegyeztethetetlen munkák:
például hétköznapra való készülés, a szombati kereskedelem tilalma.
- *mukca / mükce* (מוקצה): főmunkához köthető tárgyak
megmozdításának a tilalma (vö. „kerítés a Tóra köré”).

Halákhikus szabályok spektruma

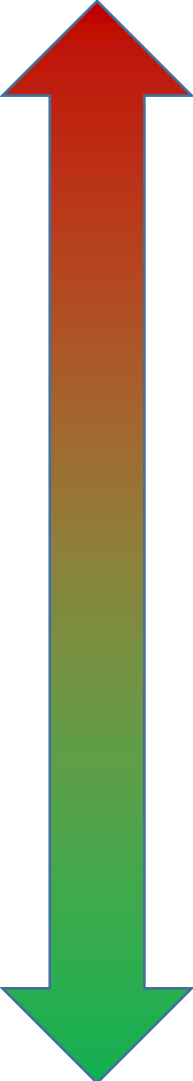
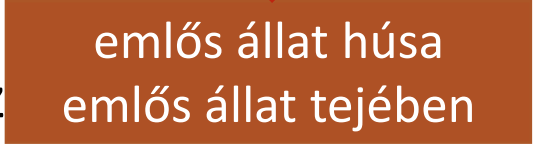

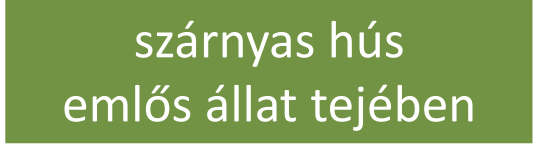

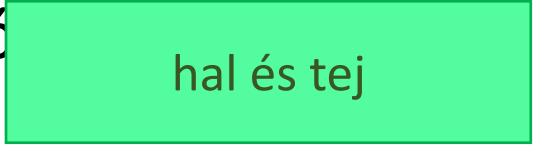

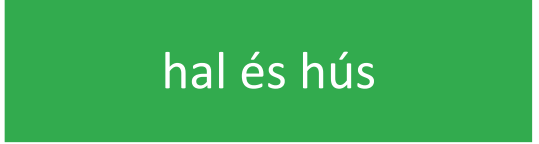
-
- Az [írott] Tórában leírt törvény [„írott tan”]
  - Az [írott] Tórában csak implicit formában szereplő előírás [„szóbeli tan”]
  - Rabbinikus rendelet
  - Szokás (*minhag*)

Halákhikus szabályok spektruma

-
- Az [írott] Tórában explicit formában leírt törvény
  - Az [írott] Tórában implicit formában szereplő előírás [„szóbeli tan”]
  - *Halakha le-Mose mi-Szinaj* [‘halakha Mózes részére a Szinájról’]
  - Bibliai versre „támaszkodó” törvény/szokás (*aszmakhta*)
  - Rabbiniкус rendelet
(tórai alap nélkül, de a rabbik tórai alapon nyugvó tekintélyénél fogva)
  - „Egész Izraelben elterjedt” szokás (*minhag*)
  - Helyi szokás (*minhag*): régió, város, irányzat, zsinagóga, család, egyén

Halákhikus szabályok spektruma

-
- Az [írott] Tórában explicit formában leírt törvény
  - Az [írott] Tórában implicit formában szereplő előírás [„szóbeli tan”]
  - *Halakha le-Mose mi-Szinaj* [’halakha Mózes részére a Szinajon]
  - Bibliai versre „támaszkodó” törvény/szokás (*aszmakhta*)
  - Rabbينikus rendelet
(tórai alap nélkül, de a rabbik tórai alapon nyugvó tekintélyénél fogva)
  - „Egész Izraelben elterjedt” szokás (*minhag*)
  - Helyi szokás (*minhag*): régió, város, irányzat, zsinagóga

Halákhikus szabályok spektruma

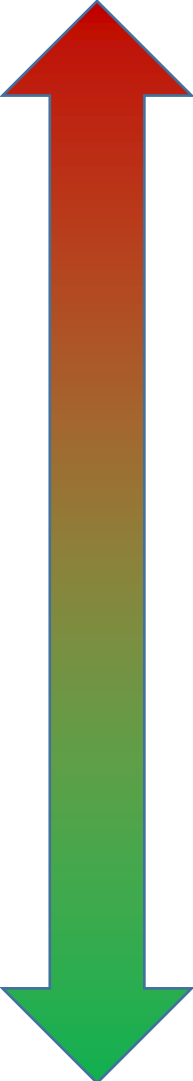
-
- Az [írott] Tórában explicit formában leírt törvény
  - Az [írott] Tórában implicit formában szereplő előírás („szóbeli tan”)
  - *Halakha le-Mose mi-Szinaj* [‘halakha Mózes részére a Sínai hegyről’]
  - Bibliai versre „támaszkodó” törvény/szokás (*aszmaha*)
  - Rabbinikus rendelet
(tórai alap nélkül, de a rabbik tórai alapon nyugvó tekintélyénél fogva)
  - „Egész Izraelben elterjedt” szokás (*minhag*)
  - Helyi szokás (*minhag*): régió, város, irányzat, család, egyén

VALLÁS

?

FOLKLÓR

Halákhikus szabályok spektruma

-
- Az [írott] Tórában explicit formában leírt törvény
  - Az [írott] Tórában implicit formában szereplő előírás [„szóbeli tan”]
  - *Halakha le-Mose mi-Szinaj* [‘halakha Mózes részére a Sinájról’]
  - Bibliai versre „támaszkodó” törvény/szokás (*aszmakhta*)
  - Rabbiniкус rendelet
(tórai alap nélkül, de a rabbik tórai alapon nyugvó tekintélyénél fogva)
  - „Egész Izraelben elterjedt” szokás (*minhag*)
  - Helyi szokás (*minhag*): régió, város, irányzat, zsinagóga, család, egyén

Például (de nem kizárólag)
Hillél 7 vagy r. Jismael 13
hermeneutikai szabálya révén
a Tórából kikövetkeztetve

**Vö. Deut 17, 8-13;
Deut 1, 16; Deut 16, 18**

Pl. askenáz / nyugati askenáz / holland askenáz

Modern jelenség. Pl. haszid közösségek.

A rabbinikus törvény tórai forrása

Deut 17:

9. És menj be a Lévíta-papokhoz és a **bíróhoz, aki lesz majd abban az időben**; és kérdezd meg őket, és ők tudtul adják néked az ítéletmondást.

10. És annak a mondásnak értelme szerint cselekedjél, amelyet tudtul adnak néked azon a helyen, a melyet kiválaszt az Úr; és vigyázz, hogy mind a szerint cselekedjél, amint tanítanak téged.

11. A törvény szerint **cselekedjél, amelyre tanítanak téged**, és az ítélet szerint, a melyet mondanak néked; el ne hajolj attól a mondástól, amelyet tudtul adnak néked, se jobbra, se balra.

Egy jogi rendszer: tilalmak és büntetések

- Tórailag   מדאורייתא   *mi-de-orajta*   'a Tórából'
- Rabbinikusan   מדרבנן   *mi-de-rabbanan*   'a rabbiktól'

- Szabad   פטור   *patur*   'felmentve [a büntetés alól]'
  - Tilos   חייב   *ḥajjav*   'tartozik [a büntetéssel]'
- 'köteles [leróni a büntetését]'

- *Felmentve* [a büntetés/vétekáldozat kötelessége alól], *de* [attól még] *tilos*

פטור אבל אסור   *patur aval aszur*

Egy jogi rendszer: tilalmak és büntetések

	• Szándékosan	מזיד	<i>mézip</i>	
	• Szándék nélkül	שוגג	<i>sogég</i>	

aki nem ismeri a halákhát

aki nem tudja, hogy
fennállnak a tilalom
körülményei

a szombat megszegése:

חילול שבת *hillul sabbat*

'a szombat megszenteltelenítése'

	• Kövezés általi halál	סקילה	<i>szkila</i>	– ha vannak tanúk
	• Kiírtatás	כרת	<i>karet</i>	– ha nem bizonyítható
	• Botozás	מכת מרדות	<i>makat mardut</i>	– ha rabbinikus tilalom
	• Vétekáldozat	קרבן חטאת	<i>korban ḥatat</i>	– ha sogég és tórai tilalom

Egy jogi rendszer: tilalmak és büntetések

Exod 31, 14:

וּשְׁמַרְתֶּם אֶת הַשַּׁבָּת כִּי קֹדֶשׁ הוּא לָכֶם מִחֻלֵּיהָ **מוֹת יוֹמָת**

כִּי כָל הָעֹשֶׂה בָּהּ מְלָאכָה **וְנִכְרְתָהּ** הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מִקֶּרֶב עַמִּיהָ

*Tartsátok meg a szombatot, tartsátok azt szentnek! Aki megszenségteleníti azt, **halállal lakoljon!***

***Ki kell irtani** népe közül azt az embert, aki valamilyen munkát végez azon a napon. [RÚF]*

{	• Kövezés általi halál	סקילה	<i>földi bíróság által</i>	– ha vannak tanúk
	• Kiírtatás	כרת	<i>„égi bíróság” által</i>	– ha nem bizonyítható
	• Botozás	מכת מרדות	<i>makat mardut</i>	– ha rabbinikus tilalom
	• Vétekáldozat	קרבן חטאת	<i>korban hatat</i>	– ha sogég és tórai tilalom

Büntetési tételek

Tudatosan elkövető – *méizid* מזיד

Nem tudatosan elkövető – *sogeg* שוגג

- Szombatszegés: tórai tilalom tudatos megszegése *Tudatos szándékosság bizonyítandó!*
  - Ha vannak tanúk, és ha tanúk jelenlétében figyelmeztették előre, és ha van halálos ítélet kiszabására jogosult *szanhedrin*, aki el is rendeli, stb.:
kövezés általi halálos ítélet סקילה (egy a négyféle halálos büntetés közül)
  - Egyébként:
karet כרת („kiírtatás”, Isten által kiszabott és végrehajtott ítélet)
- Szombatszegés: tórai tilalom nem tudatos megszegése *Minden karettal sújtott bűn sogegja: egy évnél fiatalabb nőtény bárány vagy juh.*
korban hatat קרבן חטאת bűnázdozat bemutatása
- Szombatszegés: rabbinikus tilalom
makkat mardut מכת מרדות „lázasért” elrendelt botütés
Rabbinikus tilalmak, rabbinikus tekintély elutasítása, pozitív tórai előírások meg nem cselekvése

Büntethető – *hajjav* חייב

Nem büntethető – *patur* פטור

Malkot מלקות botütés: 1 híján 40, kevésbé súlyos tórai tilalmak tipikus büntetése.

Bővebben ld. az előző hétre kiadott anyagban:
<http://birot.web.elte.hu/courses/2018-Misna/Sabbat.pdf>

szörp feloldása
szombaton:
színezés?

ספק *szafek* = kétség

Nem világos, hogy valamely szituációban a feltételek teljesülnek-e, teljesültek-e, a parancsolat teljesítve van-e, vagy hogy mi a halákha:

- Ha tórai törvény: szigorítani kell
  - *Tilalom? Tilos! Előírás? Teljesítsd!*
- Ha rabbinikus rendelet: enyhíteni lehet
  - *Tilalom? Szabad (ha nagyon kell...). Előírás? Nem kötelező (bár nem árt...).*

מהמיר *maḥmir*
aki szigorít

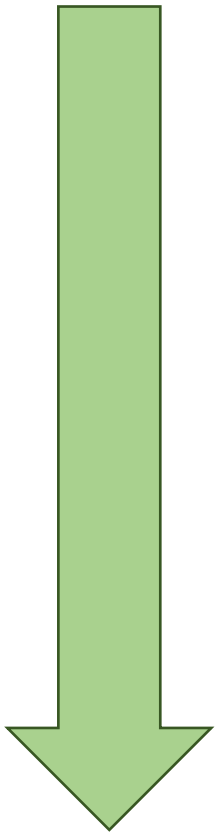
מקיל *mekil*
aki enyhít

Vallásszociológia: bár elvileg lehetne, mégis szigorítok („maḥmir vagyok”).

Ellentmondások tűrése

- Gyakorlati halákha (*halakha le-maasze*, הלכה למעשה)

A rabbik egy ponton eldöntik, hogy akkor mi kötelező, mi tilos.

- „Elméleti” halákha (הלכה)

A rabbik felépítik a halákha fogalmi-logikai rendszerét.

- Aggáda (אגדה)

Minden, ami nem halákha.

Példa egy halakhikus
gondolatmenetre

OBERLANDER Báruch,

A nagy Rubik-kocka dilemma: Szabad-e sábeszkor kirakni a bűvös kockát?,
Egység, 2016. december, pp. 16–19.

http://birot.web.elte.hu/courses/2022-Misna/readings/Rubik_kocka-halakha.pdf

1. *Bone* בונה – építés: a *Sulḥan Arukh* szerint tárgyra is vonatkozhat.
  2. *Makke pe-fatis* מכה בפטיש – [utolsó] kapalácsütés: egy tárgy készül így el.
  3. *Covea* צובע – festés narratívától függ
  4. *Borer* בורר – válogatás: komplex definíciók
- újabb **distinkciók** bevezetése: pl. ki mire gondol közben

azt mesélik, hogy X rabbi
azt mondta, hogy...

Szombat a karaitáknál

Anan ben David (8. század): *Széfer ha-micvot*

Fordításban közli:

Leon Nemoy (transl., notes): *Karaite Anthology: Excerpts from the Early Literature* (Yale Judaica Series 7; Yale University Press: New Haven and London, 1952 [1980])

http://birot.web.elte.hu/courses/2022-Misna/readings/Anan_ben_David.pdf

Következő órákra (március 22-re)

- (Szövegek: Misna *Sabbat* 1. és 7. fejezet)
- A mai anyaghoz:
<http://birot.web.elte.hu/courses/2022-Misna/Sabbat.pdf>
- Jövő héten megvitatásra:
  - Oberlander Báruch, A nagy Rubik-kocka dilemma: Szabad-e sábeszkor kirakni a bűvös kockát?, *Egység* 2016. december, pp. 16–19.
http://birot.web.elte.hu/courses/2022-Misna/readings/Rubik_kocka-halakha.pdf

Következő órákra (március 29-re)

- Szövegek: Misna *Ros hasana* 1. fejezet

<http://birot.web.elte.hu/courses/2022-Misna/readings/RH-Blackman.pdf>

- A mai anyaghoz:

<http://birot.web.elte.hu/courses/2022-Misna/Sabbat.pdf>

Második beadandó / beadható feladat

- Írjon egy 1 – 2 oldalas esszét a következő címmel:

A rabbinikus osztály értékrendje a tannaitikus korban Avot traktátusa alapján

- Olvassa el a Misna Avot traktátusát (de annak legalább három fejezetét) eredetiben vagy tetszőleges fordításban (pl. egy imakönyvben, a szombat délutáni ima után). (Elérhető pl. itt: <https://tfilin.hu/wp-content/uploads/Samuel-imaja-heber-magyar-imakonyv.pdf>.)
- Állítson fel egy tézist arra vonatkozóan, hogy mely néhány érték a legfontosabb (nincs egyetlen jó megoldás; különböző hallgatók mást és mást fognak kiemelni).
- Támassza alá ezt a tézis forrásokkal (és esetleg a tézisnek ellentmondó forrásokkal) a Misna Avotból. Az érvelése főleg saját szövegét tartalmazza: a forrásokból csak a legfontosabbakat idézze, a többire csak hivatkozzon (bízva az olvasóra, hogy utánanéz).
- *Ebben* az esszében lehetséges, de nem szükséges másodlagos irodalmat felhasználni.
- Határidő: **2022. március 21. (hétfő)**, 23:59. Beadás: emailben, pdf formátumban.

Harmadik beadandó / beadható feladat

- Írjon egy 1,5 – 2 oldalas (bibliográfia nélkül) esszét a következő címmel:

Szombat Izraelben: a szekuláris jog és a vallási jog kapcsolata

- Olvassa el a következő cikket, de legalább pp. 346–348-t belőle:

Arye Edrei: Judaism, Jewish Law, and the Jewish State in Israel. In Christine Hayes (ed.): *The Cambridge Companion to Judaism and Law* (Cambridge University Press, 2017, pp. 337–364). Letölthető: <http://birot.web.elte.hu/courses/2022-Misna/readings/Edrei.pdf>.

- Alakítsa ki véleményét, benyomását az olvasottakról. Fogalmazzon meg egy kérdést, problémát, dilemmát, amellyel kapcsolatban a cikk releváns információval szolgál.
- A témában keressen még további (szekunder) szakirodalmat, (primer) forrásokat.
- Fejtse ki kutatásának az eredményét egy esszében, néhány tételes bibliográfiával.
- Határidő: **2022. április 4. (hétfő)**, 10:00. Beadás: emailben, pdf formátumban.

*Köszönöm a figyelmet,
vizslát következő alkalommal!*